

## RAPORT

### Zagrożenie wykluczeniem społecznym

Wstępne badania przeprowadzone na obszarze realizacji projektu pokazały, iż niepełnosprawne kobiety i mężczyźni nie otrzymują na tym terenie wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej. Jedynym podmiotem działającym kompleksowo na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych jest Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych PROMYK (Projektodawca), które powstało w 2000 roku z inicjatywy rodziców niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn. Siedzibą stowarzyszenia jest gmina Komorniki, swym działaniem obejmuje ono również sąsiednie gminy Dopiewo, Buk, Stęszew. Stowarzyszenie jest zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Stowarzyszeń, w 2005 roku uzyskało status organizacji pożytku publicznego. W chwili obecnej Stowarzyszenie liczy 65 członków 32 kobiety i 33 mężczyzn. Są to rodzice osób niepełnosprawnych, którzy w ramach działań Stowarzyszenia Promyk organizują zajęcia pobytu dziennego dla swoich podopiecznych. W wyniku inicjatywy członków Stowarzyszenia w listopadzie 2003 roku powołano Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ) „PROMYK” w Dopiewcu. Ich podstawowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowo – społeczna oraz ruchowa osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie gmin. Warsztaty są placówką pobytu dziennego, zajęcia odbywają się od poniedziałku do piątku.

Realizacja programu rehabilitacji odbywa się w ramach sześciu pracowni:

- gospodarstwa domowego,
- plastycznej,

- komputerowej,
- ogrodniczo - bukociarskiej,
- technik twórczych,
- uczestnicy mogą rozwijać swoje zdolności muzyczne i wokalne na zajęciach w pracowni muzyczno – teatralnej.

Istotnym elementem terapii jest prowadzona w szerokim zakresie rehabilitacja ruchowa oraz wsparcie ze strony psychologów.

Przeprowadzone badania podopiecznych WTZ pokazują, iż część niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn poddanych terapii nadaje się obecnie do dalszej aktywizacji zawodowej i procesu usamodzielnienia. Do PROMYKA zgłasza się również w ostatnim okresie coraz więcej niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn, którzy pozostają od dłuższego czasu poza rynkiem pracy. Naturalnym etapem dalszej rehabilitacji społecznej i zawodowej niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z terenu realizacji projektu jest stworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej (ZAZ).

W gminach wiejskich takich jak Dopiewo, Buk, Komorniki i Stęszew dominuje model kulturowy powierzający kobietom zajmowanie się osobami niepełnosprawnymi. Uniemożliwia to często kobietom podjęcie jakiegokolwiek pracy i skazuje przez to część rodzin na wykluczenie społeczne i konieczność korzystania z opieki społecznej. W wyniku zorganizowania codziennych zajęć terapeutycznych w ośrodku w Dopiewcu kilku kobietom udało się skutecznie i trwale powrócić na rynek pracy. Poszerzenie oferty zajęć terapeutycznych i aktywizacyjnych sprzyjać będzie zatem wyrównywaniu szans kobiet opiekujących się osobami zależnymi (matek dzieci i oraz kobiet i mężczyzn niepełnosprawnych) w dostępie do rynku pracy. Stopniowe aktywizowanie osób niepełnosprawnych przyczyni się również w dalszej perspektywie do wejścia na rynek pracy

części osób niepełnosprawnych (zwłaszcza w oparciu o wypracowane już modele ekonomii społecznej takie jak ZAZ).

W przeprowadzonych badaniach (35 ankiet) szansę taką w stosunku do swoich podopiecznych dostrzega 20 rodziców. W grupie tej obok wzmocnienia aktywności ruchowej podstawowym postulatem jest uruchomienie praktyk zawodowych lub zajęć warsztatowych umożliwiających podopiecznym (niepełnosprawnym) zdobycie kwalifikacji zawodowych (zadeklarowało 9 badanych). Zdecydowana większość badanych wyraziła potrzebę zorganizowania kilkudniowych szkoleń kształcenia umiejętności psychospołecznych (praca w grupie, asertywność, poprawa komunikacji i autoprezentacji) połączonych z aktywizacją zawodową. W wywiadach pogłębionych wiele osób wskazywało również na potrzebę stałej opieki psychologicznej zarówno dla podopiecznych jak i ich rodzin oraz konieczność wsparcia ze strony doradcy zawodowego.

Ujawniona została zatem oddolna potrzeba tworzenia indywidualnych programów aktywizacji zawodowej dopasowanych do sytuacji i możliwości konkretnych niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn.

Obserwacje lokalnego środowiska i badania prowadzone na terenie realizacji projektu wykazały, że niepełnosprawne kobiety w konserwatywnych środowiskach wiejskich opartych na patriarchalnym porządku społecznym mają dodatkowo utrudniony start w życie zawodowe i społeczne. Niepełnosprawne kobiety w środowiskach wiejskich (zwłaszcza popegeerowskich) są często izolowane od reszty społeczności, podlegają dodatkowej tabuizacji i wykluczeniu. Jest to grupa szczególnie defaworyzowana. Dlatego podjęcie działań ułatwiających kobietom niepełnosprawnym rozpoczęcie procesu usamodzielnienia i aktywności zawodowej jest szczególnie ważne. Działanie takie daje bowiem czytelny sygnał społeczny, iż niepełnosprawne kobiety nie muszą podlegać podwójnemu wykluczeniu (niepełnosprawność i bezrobocie). W grupie tej bardzo ważne jest uruchomienie procesu indywidualnego wsparcia i konsultacji poprzedzających działania grupowe i kursy przygotowania zawodowego. Niepełnosprawne kobiety ze względu na dużą skalę wykluczenia wymagają, bowiem przede wszystkim w pierwszej fazie wsparcia

psychologicznego oraz wsparcia ze strony trenerów komunikacji społecznej i późniejszego wsparcia ze strony doradców zawodowych. Konieczne jest również wsparcie dążeń od usamodzielnienia się niepełnosprawnych kobiet w ich lokalnych środowiskach (np. poprzez coaching rodzin i środowisk).

Na terenie realizacji projektu w grupie niepełnosprawnych mężczyzn nie ma tak silnego stygmatyzowania niepełnosprawności. Niektórzy niepełnosprawni mężczyźni podejmują nawet dorywcze prace. Niestety i w tej grupie brakuje wsparcia systemowego umożliwiającego trwałe wejście na rynek pracy. Nie istnieje system identyfikowania możliwości i potrzeb niepełnosprawnych w kontekście szkoleń, określenia możliwości, predyspozycji, wymiany informacji.

Potrzeba taka została zdiagnozowana dodatkowo w gminie Dopiewo w oparciu o Lokalny Ośrodek Aktywizacji Zawodowej. Podjęte zostały również konsultacje z członków Stowarzyszenia Promyk z wójtami i burmistrzami 4 gmin oraz pracownikami OPS-ów w wyniku których narodził się pomysł stworzenia w oparciu o działalność Stowarzyszenia PROMYK Zakładu Aktywności Zawodowej (ZAZ) dającego szansę stopniowego aktywizowania ruchowego i zawodowego niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z terenu gmin Buk, Dopiewo, Komorniki i Stęszew. Powstaniu tego typu placówki sprzyjają również władze powiatu poznańskiego, znające Projektodawcę z wielu inicjatyw na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych. W toku dalszych konsultacji określono konieczność podjęcia działań cząstkowych zmierzających do stopniowego przygotowania niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn (z ważnym orzeczeniem o niepełnosprawności) i ich rodzin do powstania ZAZ.

## Zdiagnozowane problemy

Problem główny:

Brak Zakładu Aktywizacji Zawodowej dla niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn i Lokalnego Centrum Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych na obszarze realizacji projektu

Problemy skorelowane:

-słaby dostęp do doradztwa zawodowego na terenie gmin dla niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn

-bardzo niski poziom wykształcenia ogólnego i brak wykształcenia zawodowego niepełnosprawnych kobiet

-niski poziom wykształcenia ogólnego i zawodowego niepełnosprawnych mężczyzn

-słaby przepływ informacji o możliwościach aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn dodatkowo trwale bezrobotnych – brak wymiany doświadczeń i informacji pomiędzy instytucjami działającymi na terenie realizacji projektu

-większy problem społeczny ze zaktywizowaniem się zawodowym niepełnosprawnych kobiet niż mężczyzn

-większe narażenie niepełnosprawnych kobiet na presję psychiczną i fizyczną ze strony otoczenia (potwierdzone w wielu badaniach)

-brak dostępu do indywidualnych konsultacji związanych z aktywizacją zawodową dla niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn pozostających trwale poza rynkiem pracy

-brak kompleksowego planu aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z terenu realizacji projektu

-brak indywidualizowania podejścia do problemu aktywizacji kobiet i mężczyzn z terenu realizacji projektu

-ignorowanie różnic płci osób niepełnosprawnych przez otoczenie społeczne

-większy nacisk otoczenia społecznego na aktywizowanie zawodowe niepełnosprawnych mężczyzn przy jednoczesnym ignorowaniu potrzeby samodzielności w kontekście niepełnosprawnych kobiet

## GŁÓWNY CEL TWORZENIA ZAZ

Wsparcie procesu usamodzielnienia się społecznego i zawodowego niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z terenu realizacji projektu poprzez wsparcie tworzenia Zakładu Aktywizacji Zawodowej

Cele szczegółowe:

- 1) utworzenie Lokalnego Centrum Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych
- 2) aktywizacja niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn w oparciu o kompleksowe Indywidualne Plany Aktywizacyjne
- 3) poprawa integracji społecznej w grupie niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn – ćwiczenie pracy w grupie
- 4) rozwijanie umiejętności i kompetencji społecznych, niezbędnych na rynku pracy  
– komunikacji, asertywności, odporności na stres, autoprezentacji, autodiagnozy w grupie docelowej projektu
- 5) pozyskiwanie ofert pracy dla niepełnosprawnych i bezrobotnych kobiet i mężczyzn
- 6) rehabilitacja zawodowa i społeczna niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn, tak aby mogli samodzielnie funkcjonować w otwartym środowisku społecznym
- 7) wyrobienie wśród niepełnosprawnych kobiet umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych i życiowych

8) uświadomienie niepełnosprawnym kobietom możliwości przeciwstawienia się przemocy psychicznej i fizycznej stosowanej przez otoczenie społeczne (aspekt prawny, indywidualny, społeczny)

9) poprawa integracji niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z lokalnym środowiskiem społecznym

Wg danych GOPS w gm Dopiewo mieszkają 1653 osoby niepełnosprawne, w tym – 804 mężczyzn (M) i 849 kobiet (K) z tego z pomocy GOPS korzysta 183 niepełnosprawne K i M.

Dane te w zestawieniu z danymi z PUP świadczą zatem o znikomej aktywności zaw. i społ w tej grupie – niewiele niepełnosprawnych K i M próbuje podjąć pracę (18 /1653), lub uczyć się z intencją podjęcia zatrudnienia. Powoduje to, iż niepełnosprawność staje się istotną przyczyną zagrożenia wykluczeniem społ. Szczególnie trudna sytuacja dotyczy osób z orzeczeniem średniej lub znacznej niepełnosprawności.

Z GOPSa w Dopiewie korzysta 795 osób w tym 65% K. Dane zebrane na terenie realizacji projektu pokazują, że niepełnosprawne K w środowiskach wiejskich (zwłaszcza popegeerowskich) są często izolowane od reszty społeczności, podlegają dodatkowej tabuizacji i wykluczeniu. Jest to grupa szczególnie defaworyzowana -narażona na przemoc fizyczną, psychiczną i seksualną. K niepełnosprawne są też często ofiarami dyskryminacji wielorakiej (ze względu na płeć biologiczną, kulturową, stopień upośledzenia). Dlatego podjęcie działań ułatwiających K niepełnosprawnym rozpoczęcie procesu usamodzielnienia społ. i aktywności zaw realnie wyrównuje ich szanse. Działanie takie daje bowiem czytelny sygnał społeczny, iż niepełnosprawne K nie muszą podlegać wielorakiemu wykluczeniu. Na terenie realizacji projektu w grupie niepełnosprawnych M nie ma tak silnego stygmatyzowania niepełnosprawności. Niektórzy niepełnosprawni M podejmują nawet dorywcze prace. Niestety i w tej grupie brakuje wsparcia systemowego umożliwiającego trwałe wejście na rynek pracy np. w postaci szkoleń zaw czy indywidualnych spotkań

konsultacyjnych. Realizowany projekt był w tym przypadku pilotażowym programem wyrównującym szanse osób niepełnosprawnych – wymaga on jednak kontynuacji.

W wyniku projektu podjęte zostały również konsultacje członków Stowarzyszenia Promyk i niepełnosprawnych K i M z wójtami gmin oraz pracownikami OPS-ów, w wyniku których narodził się pomysł stworzenia w oparciu o działalność Stowarzyszenia Zakładu Aktywności Zawodowej (ZAZ) dającego szansę stopniowego aktywizowania ruchowego i zawodowego niepełnosprawnych K i M z terenu gmin Dopiewo i Komorniki. Powstaniu tego typu placówki sprzyjają również władze powiatu poznańskiego, znające Projektodawcę z wielu inicjatyw na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych. W toku dalszych konsultacji określono konieczność podjęcia działań cząstkowych zmierzających do stopniowego przygotowania niepełnosprawnych K i M (z ważnym orzeczeniem o niepełnosprawności) i ich rodzin do powstania ZAZ.

Przeprowadzone konsultacje niepełnosprawnych 12K i 18M z WTZ w Dopiewcu pokazują, iż 11K i 9M niepełnosprawnych nadaje się obecnie do dalszej aktywizacji zaw i procesu usamodzielnienia. Naturalnym etapem dalszej rehabilitacji społ i zaw niepełnosprawnych 11K i 9M jest zorganizowanie cyklu szkoleń zaw. W oparciu o przeprowadzone konsultacje wśród potencjalnych beneficjentów ostatecznych (BO) wyróżniono następujące kierunki szkoleń zaw.

-mała gastronomia

-mała poligrafia

-opieka nad terenami zielonymi

## Dane o wykluczeniu społecznym na terenie gminy Dopiewo

Na terenie gm Dopiewo zarejestrowanych jest (dane PUP Poznań VII 2010)

276 bezrobotnych, w tym:

138 kobiety (K)

40 K i M długotrwale bezrobotnych

86 K i M powyżej 50 r. życia

W tej grupie bezrob.

117 K i M ma prawo do zasiłku

159 K i M bez prawa do zasiłku

Brak prawa do zasiłku wskazuje na brak stażu pracy lub długotrwałe pozostaw. bez pracy -sprzyja rozszerzeniu się zjawisk patolog. społ., uzależnień, ubóstwa, pogarszania się relacji rodzinnych. Zwiększa się w poziom agresji K i M- częściej dochodzi do rozpadu małżeństw, co z kolei znacząco pogarsza sytuację K, które często nie posiadają stażu zaw. lub kwalifikacji umożliwiających podjęcie pracy.

Dane GOPS - korzystający z pomocy 795 / w tym 513 K

Na terenie gminy Dopiewo funkcjonuje od 01.07.09 do 31.12.10 Lokalny Ośrodek Aktywizacji Zawodowej – LOAZ (w ramach projektu realizowanego przez beneficjenta nrPOKL.06.01.01-3-020/09). LOAZ wypracował model pracy z K i M nieaktywnymi zaw. i K i M bezrobotnymi. W wyniku działań LOAZ 14 K i 7 M wróciło na rynek pracy lub założyło własną dział. gospod. Do LOAZ zgłaszają się również osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z powodu:

-przedłużającego się okresu pozostawania bez pracy (powyżej 40% podopiecznych LOAZ pozostaje bez pracy dłużej niż 6 mies.)

-bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych – szczeg. K samotnie wychowujące dzieci 15%

-niepełnosprawności – 10 %

-ubóstwa – 5%

Pomoc K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym. powinna mieć trwały charakter. Stąd przedłużenie działania LOAZ na następne 6 mies. (do VI 2011) i fokusowanie się w ramach działania LOAZ na K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowi ważną potrzebę zdefiniowaną w

lokalnym środowisku. Dotychczasowe doświadczenia LOAZ wykazały, iż problem aktywizacji zaw. K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym jest brak integracji w tej gr. pomiędzy życiem rodzinnym, społecznym i zawodowym. Stąd nowa strategia LOAZ będzie polegała na równoległe prowadzonej edukacji (warsztaty + coaching) w tych trzech obszarach.

Na obszarze Gm występuje bezrobocie ukryte, nie pracuje wiele K, które nie są zarejestrowane w PUP. Z danych LOAZ wynika, iż obecnie na terenie Gm aktywnie poszukuje pracy więcej K (75) niż M (35). K trudniej też wrócić na rynek pracy K po urodzeniu dziecka lub w wieku powyżej 45 lat. K mają deficyty psychospoł. (wyniki testów psych. prowadzonych w LOAZ): braki komunikacyjne, zaniżona samoocena, słaba asertywność, nieumiejętność pracy w grupie (metoda badania oparta o testy psychometryczne wykonane przez psychologa – grupa badana osoby nieaktywne zaw. szukające pracy, badania opublikowane na [www.telepraca-dopiewo.pl](http://www.telepraca-dopiewo.pl)) Mężczyźni (M) z zagrożeń wyklucz. społ są gorzej wykształceni (ponad 70% gimnazjalne i niższe – dane UG), mają braki komunikacji i autoprezentacji (dane LOAZ).

Proces wprowadzenia K i M zagroż. wyklucz. społ do obiegu życia społ musi zawierać element reintegracji społ, budowania motywacji oraz rozwijania umiejętności komunikacji BO z otoczeniem społ. Efektywna realizacja projektu opiera się na ścisłej współpracy z GOPS i UG Dopiewo – projekt jest realizowany w partnerstwie z Gm Dopiewo. Obecnie w budżecie gm nie ma środków na wsparcie działań kompleksowo wspierających osoby zagroż. wyklucz. społ chcące wrócić na rynek pracy. Realizacja projektu z EFS POKL stwarza możliwość realnego wyrównanie szans tej grupy w dostępie do rynku pracy.

Projekt poprzedził konsultacje w środowisk zagroż. wyklucz. społ. na terenie gm. Dopiewo – w miejsc. popegeerowskich takich jak Trzcielina, Konarzewo, Więckowice oraz w GOPS. W ten sposób projekt spełnia przesłanki empowerment i jest oddolną inicjatywą lokalną stworzoną w drodze konsultacji, w trakcie których grupa docelowa brała udział w formułowaniu założeń projektu. Uzgodniono, iż w dalszym rozwoju LOAZ wykorzystane zostaną zwalidowane rezultaty wypracowane w ramach Program Equal w projekcie „Empatia – model lokalny” nr A0010 – zaadoptowane do potrzeb lokalnego środow. gm Dopiewo.

Problem główny

Mała aktywność społ. i nieumiejętność odnalezienia się na współczesnym rynku pracy K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym powodująca proces społecznej izolacji tej grupy.

Problemy skorelowane

-zaburzona integracja społeczna w grupie K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym

-deficyty komunikacyjne i autoprezentacyjne oraz niska samoocena K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym

-brak wiedzy o elastycznych formach zatrudnienia w gr. K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym

-brak wiedzy o narzędziach aktywnego szukania pracy w gr. K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym

-niska samoocena i brak poczucia autonomii i samostanowienia w gr K zagrożonych wykluczeniem społecznym

-brak w bezpośrednim otoczeniu K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym infrastruktury umożliwiającej efektywne szukanie pracy (np. dostęp do telefonu, internetu, gazet)

-małe wsparcie ze strony rodziny i lokal. środowiska dla działań przełamujących bierność K i M zagrożonych wykluczeniem społecznym